

Stručná polemika o problematice jednoty svobody a kulturních diferencích napříč světem

Alexis de Tocqueville v závěru svého díla snad nejvýznamnějšího nepokládá svobodu za cosi celistvého ve svém významu napříč jednotlivými národy, nýbrž dovoluje si vyslovit tvrzení, že kulturní jakož i historické a jiné skutečnosti diferencují jednotlivé země natolik, že unilaterální koncepce svobody, jak bývá veskrz přístupem idealistů často pojímána, není něčím, co bylo by možné implementovat globálně bez toho, aby takový pokus přispěl v mnoha zemích k mravnímu úpadku a eventuálně i tyranidě jedince.¹ Autor v tomto ohledu nepochybně spadá mezi sociologicky orientované politology, jací prosazovali své individualistické myšlenky ve jménu tehdejšího celospolečenského romantismu. Domnívám se, že nehodnotí situaci teoretickou (k jaké snad mohlo by být možné dospět v dalekém budoucnu), v níž nemusely by vyslovené teze již zcela platit, nýbrž že podnícen k tomuto výkladu problematiky svobody je tehdeším politickým uspořádáním, které naplno takříkajíc nahrávalo onomu v jistém ohledu pesimistickému precedentu. Impéria se tehdy bujaře rozrůstala, přičemž každé si urputně chránilo nejen svá nejrůznější koloniální území, nýbrž i vlastní kulturní bohatství, v němž lze spatřovat sílu, pokud pohlížíme na národ jako na základní jednotku lidského uspořádání, ale i slabost, pokud se snažíme lidstvo pokládat za jednotnou frakci, jaká měla by přejímat shodné ideály. Je ovšem možné alespoň v rovině teoretické dospět k něčemu, v čem bychom se mohli přenést přes tuto natolik problematickou koncepci, k něčemu, co mohli bychom nazývat „univerzální svobodou“?

Je očividné, že pokud vycházíme z dobových tezí a nahlédneme na současný svět, musíme připustit, že dospěl ke značným změnám. Nejedná se pochopitelně jen o změny ekonomické, jaké lze vnímat nejčastěji, ani pouze o změny sociální, k nimž inklinují naše úvahy snad nejvíce při příležitostném pročítání dobových pramenů, nýbrž i o změny kulturní, na jejichž důležitost se velice často zapomíná. Není pravdou, že by vymizely problémy, jaké autor nastiňuje velice věcně i správně, nýbrž pokračování globalizace nutně zapříčinilo postupné kulturní směšování. Skrze masmédia, vzniklá ve 20. století a dále se rozvíjející i ve 21. století, došlo jen k dalšímu urychlování tohoto jevu, jaký se v minulosti děl mezi jinak izolovanými makroregiony zejména skrze obchodní vztahy, kvůli čemuž postupoval jen nepatrnou rychlostí. V zásadě tedy můžeme říci, že takovou otázku lze přetransformovat do daleko rozklíčovatelnějšího dotazu: „Jsou rozdíly mezi lidmi na jednotlivých místech natolik malé, aby mohli všichni žít dle univerzálního kréda oné klasické liberální (či libovolné jiné, však ta výše zmiňovaná je nejběžněji užívanou) koncepce svobody?“ První ze dvou pohledů na danou otázku můžeme si nastínit skrze myšlenkovou představu jediného univerzálního jazyka, jímž by spolu hovořili všichni lidé. Druhý pohled pak je možné představit si pomocí příběhu o Plejádách.

S první myšlenkou přicházejí mnozí významní myslitelé, mezi nimi například François Ost.² Ost nejen mimo jiné správně poukazuje na to, že takový jednotný jazyk by přinesl neúprosné utrpení z hlediska bohatosti komunikace, již jsme schopni činit, jakož i samotného duševního bohatství lidského rodu, nýbrž zejména zmiňuje informaci pro nás krajně podstatnou: I kdyby všichni na světě hovořili plynule např. anglicky, vlivem vlastní historie vytvořil by si takový národ dialekt natolik odlišný, že by byl jen obtížně srozumitelný mluvčím odjinud (kupříkladu

¹ Alexis de Tocqueville: *Demokracie v Americe I.* Přeložil V. Jochmann. Praha 1992. s. 240

² Viz jeho slavná kniha *Traduire – Défense et illustration du multilinguisme* (2009)

takový průměrný texaský mluvčí těžko by našel společnou řeč s běžným obyvatel Hókaida). Dále Ost upozorňuje na to, že by si nebyli bližší ani porozuměním, naopak by si snad neměli říct už opravdu skoro nic. Pokud připustíme, že ani tak radikální globalizační zásah, jako je unifikace společnosti skrze jediný jazyk, není dostačující, je velmi nepravděpodobné, že cokoli jiného do budoucna by mohlo sblížit celé lidstvo do takové míry, aby bylo schopno stejného náhledu na svobodu jako takovou, a tudíž snést bez následků implementaci jednotného systému demokracie.

Druhý náhled na celou věc můžeme demonstrovat skrze příběh o Plejádách. V řecké mytologii existuje příběh o 7 dcerách Atlasových, kteréžto jal se znásilnit hrdý lovec Orion. Titán chtěl pochopitelně tak hrůzné věci zabránit, však nemohl, neboť mu bylo uloženo držet na svých bedrech širá nebesa. A tak museli bohové přistoupit k tomu, že nebohé panny proměnili v zářící skupinku hvězd, jaké pak můžeme pozorovat na obloze.³ Zajímavé však na celé věci je zejména to, že příběh velice podobný vyprávěli si také původní obyvatelé Austrálie, v jejichž australských mýtech tentokrát skupina lovců na kánoí pronásleduje ony sestry, jakož i v Japonsku, kde jsou sestry známé jako „Subaru“ součástí mytologie nejpradávnější.⁴ Je skutečně s podivem, že kultury toliko izolované i svébytné, jak jsme si výše nastínili, hovoří o mýtech natolik podobných. Jistá studie⁵ nedávno publikovaná přichází s odvážnou hypotézou. Hovoří o tom, že prvotní Příběh o Plejádách mohl existovat v dobách před 55 000 až 100 000 lety, tedy dávno předtím, než se lidstvo vydalo na nejrůznější světové strany, kdy ještě setrvalo v prvotní domovině, kterou jim poskytoval africký kontinent. Vezmeme-li takovou hypotézu v úvahu (spolu s myšlenkou tzv. nostratického jazyka, která s ní souvisí velice blízce), náhle musíme spatřit, že jednotlivé kultury mohou snad být vzájemně do jisté míry odlišné jedna od druhé, však že ve výsledku všechny vycházejí z jediného zdroje. A pakliže i metanarativy, v jaké obrací se onen původní motiv u jednotlivých skupin obyvatelstva, jsou si tak neuvěřitelně blízké, není ve výsledku libovolná nepatrná odlišnost zanedbatelná, pokud přijmeme základní a jednotnou ideu svobody za právě takový univerzální metanarativ, jehož funkce je kompatibilní se samou skutečností, že řadí se ke stejné lidské rase?

O tom, zdali je takový dokonale jednotný ideál možný někdy v budoucnosti, bychom mohli spekulovat dále, aniž bychom se zřejmě dobrali jednoznačného výsledku. A já, žel, nemám duševních sil, abych ctěnému čtenáři dodal odpověď, která by byla nějak uspokojivá ve své jednoznačnosti. Mým cílem zde nebylo problematiku natolik komplexní nějak skutečně posunout dále, než dokázali jiní (dvojstránková esej středoškoláka pravděpodobně není schopna dosáhnout něčeho takového), ale pouze ukázat, že se jedná o něco daleko složitějšího, než mnohdy jeví se na první pohled. To je důležité, jak se domnívám, daleko častěji vyzdvihovat, neboť je vidno, že na to nejen aktivisté, ale i celé velmocenské vlády, jaké pokoušejí se o střemhlavou unilaterizaci demokratických systémů podle vlastních měřítek i představ (byť zde nepochybně hrají svou roli i ambice mocenské), zjevně zapomínají. Neuvědomují si přitom, k jak vážným důsledkům může taková neopatrná implementace vést, a diví se pak vždy, když dojde v dané lokalitě k dalšímu vojenskému střetnutí či snad nastolení zcela nové tyranidy jedince, na niž upozorňuje již de Tocqueville v závěru své knihy. K tomu, jestli se taková diskuze rozvine alespoň mezi odbornou

³ Robert Graves – Řecké mýty (2004) str. 204

⁴ Odtud také Plejády můžeme nalézt v logu známé společnosti.

⁵ <https://www.dropbox.com/s/np0n4v72bd137gr/sevensisters.pdf?dl=0>

veřejností (natožpak veřejností širší), stavím se poměrně skepticky. A ač bych rád doufal v to, že se v této oblasti do budoucna něco změní, nejsem toho bohužel schopen.